

До разової спеціалізованої вченої ради PhD14446
у Київському національному університеті
технологій та дизайну

РЕЦЕНЗІЯ

*к.ю.н., доцентки, доцентки кафедри приватного та публічного права
Київського національного університету технологій та дизайну*

Коваленко Інни Анатоліївни

*на дисертаційну роботу Єфіменка Віктора Дмитровича
на тему: «Правові засади діяльності адвоката у сфері митної справи»
поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»*

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Як фізична особа, адвокат у відносинах щодо митної справи має особливий правовий статус. Митні правовідносини регулюються правовими нормами різних галузей права і законодавства, що ускладнює застосування норм діючого законодавства України з питань митної справи. Виникають різноманітні юридичні конфлікти між суб'єктами митних правовідносин в умовах протилежних інтересів в галузі митного регулювання. Зважаючи на специфічність митної справи її учасники мають отримувати професійну правничу допомогу. Така допомога необхідна в діях адвоката при вирішенні правових проблем з метою забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб у митних правовідносинах. Здійснюючи професійну правничу допомогу у сфері митної справи щодо інших осіб, адвокат вступає з ними у різноманітні митні правовідносини як стає суб'єкт відносин у галузі митного правового регулювання. Адвокатська діяльність у сфері митної справи охоплює значний спектр питань, пов'язаних із переміщення товарів і транспортних засобів через

митний кордон України. Надання такої професійної правничої допомоги вимагає від адвоката комплексних знань у різних галузях законодавства.

Діюче в Україні законодавство з питань митної справи не достатньо повно визначає правові засади діяльності адвоката у названих відносинах. Також відсутня регламентація правового статусу адвоката і під час оскарження рішень, дій або бездіяльності митних органів в досудовому порядку. Є певні недоліки законодавства України з питань митної справи щодо правового статусу адвоката у справах про порушення митних правил, що свідчить про недостатню теоретичну розробку проблематики правових засад діяльності адвоката у сфері митного регулювання.

Отже, названа правнича адвокатська діяльність у сфері митної справи має певні особливості і щодо інших галузей правового регулювання. Відсутність належної законодавчої бази зумовлює необхідність виокремлення проблемних аспектів та формування напрямів удосконалення правового регулювання діяльності адвоката у сфері митної справи. Правові засади діяльності адвоката у сфері митної справи раніше не були предметом окремого дослідження. Все викладене визначає актуальність обраної теми та її важливе наукове теоретичне і практичне значення.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано у відповідності з Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 року № 722/2019, Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021, Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки, затвердженої Рішенням Ради адвокатів України від 2 липня 2021 року № 38, Дорожньої карти з питань верховенства права, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 травня 2025 року № 475-р, Програми виконання Дорожньої карти з питань верховенства права, затвердженої рішенням

Ради адвокатів України від 12 грудня 2025 року № 125, Плану науково-дослідних робіт Київського національного університету технологій та дизайну за темою «Правове забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів суб'єктів правових відносин у сфері публічного адміністрування» (номер державної реєстрації 0122U201691).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Сутність та зміст дисертації і наукових публікацій Єфіменка В.Д. дозволяють зробити висновок, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, що досліджені в дисертації відповідають спеціальності 081 «Право». Вони виконані автором самостійно, на основі аналізу певної кількості нормативних та наукових джерел і практики їх застосування. Автор чітко визначив мету та завдання дослідження, вибрав методологічну базу, що дало йому можливість сформулювати достатньо повні висновки, які відзначаються оригінальністю та науковою новизною і практичним значенням отриманих результатів.

Достовірність отриманих результатів підтверджується вірно обраними Єфіменко В.Д. методами. Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, які були обрані з урахуванням поставленої мети, визначених завдань, об'єкта та предмета дисертаційної роботи. За допомогою *діалектичного, формально-юридичного та логіко-семантичного* методів визначено сутність митної справа як сфери адвокатської діяльності, консультування як виду адвокатської діяльності у сфері митної справи, захисту як виду адвокатської діяльності у сфері митної справи, професійного представництва адвоката у сфері митної справи, гарантій діяльності адвоката у сфері митної справи (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1). *Системно-структурний метод* використано для характеристики адвоката як суб'єкта надання професійної правничої допомоги у сфері митної справи (підрозділ 1.2). Для встановлення особливостей гарантій діяльності адвоката у сфері митної справи застосовано *структурно-функціональний метод* (підрозділ 3.1). *Порівняльно-правовий метод* застосовано під час аналізу статусу адвоката у

законодавстві про адвокатуру та адвокатську діяльність, законодавстві України з питань митної справи, законодавстві про адміністративні правопорушення, законодавстві про адміністративне судочинство, законодавстві про цивільне судочинство, законодавстві про господарське судочинство, кримінальному процесуальному законодавстві (підрозділ 3.2). З метою формування напрямів вдосконалення правового регулювання діяльності адвоката у сфері митної справи використано методи *моделювання, аналізу та синтезу* (підрозділ 3.2).

Нормативну основу дослідження склали Конституція України, Митний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кодекс адміністративного судочинства України, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», інші нормативно-правові акти.

Емпіричну базу дослідження становлять наукові, публіцистичні, довідкові, енциклопедичні, монографічні видання, узагальнення Національної асоціації адвокатів України про порушення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності, узагальнення діяльності Ради бізнес-омбудсмена, адміністративна та судова практика у сфері митної справи.

Обґрунтованість наукових пропозицій Єфіменка В.Д., сформульованих ним висновків і рекомендацій підтверджується їх апробацією на науково-практичних конференціях, науковими публікаціями, актами впровадження в практику та пропозиціями удосконалення діючого законодавства. Вищезазначене дає підстави стверджувати, що дисертація характеризується високим рівнем обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Структура і зміст дисертації та її відповідність встановленим вимогам. Структура складається з вступу, трьох розділів, що охоплюють сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 178 сторінок. Список використаних джерел містить 169 найменувань, розміщених на 19 сторінках. Додатки містяться на 2 сторінках.

Анотація дисертації Єфіменка В.Д. у повній мірі та обсязі відображає її структуру, розкриває отримані наукові результати та висновки, структуру та упорядковану логіку проведеного дослідження. Вступ до дисертації містить усі

структурні елементи, у тому числі інформацію щодо практичної апробації результатів дослідження, а також особистий внесок Єфіменка В.Д.

Основні положення, що характеризують наукову новизну дослідження, теоретичне і практичне значення його результатів, розроблені дисертантом особисто. Висновки, зроблені автором за результатами дослідження, є змістовними та розкривають результати виконання поставлених завдань дослідження. Загалом можна стверджувати, що представлена дисертаційна робота є завершеною та оригінальною, містить цінні наукові положення теоретичного та прикладного значення.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексним, науковим, монографічним дослідженням правових засад діяльності адвоката у сфері митної справи. В результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових науково-теоретичних та практичних положень, висновків та пропозицій для розвитку правових засад діяльності адвоката у сфері митної справи. Основні з них такі:

вперше:

– обґрунтовано, що важливість діяльності адвоката у галузі митного регулювання обумовлено складністю та різноманітністю застосування законодавства України з питань митної справи, пріоритетністю публічного інтересу та необхідністю мати комплексні знання у різних галузях законодавства;

– доведено, що адвокат є особливим суб'єктом митних правовідносин у зв'язку з наданням професійної правничої допомоги іншим особам, внаслідок чого залежно від обставин справи може набувати статус захисника або представника та здійснювати такі види адвокатської діяльності як консультування, захист та представництво, які характеризуються особливостями, зумовленими правовою природою та комплексним характером митної справи;

– запропоновано у сфері митної справи представництво як вид адвокатської діяльності визначити як професійне представництво, яке здійснюється в митних органах та судах і полягає в тому, що адвокат як представник виступає від імені та в інтересах клієнта, має загальні права і обов'язки клієнта, спеціальні згідно

свого процесуально-правового статусу та професійні відповідно до законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, здійснює процесуальні дії в межах наданих йому повноважень від імені та в інтересах клієнта з метою забезпечення реалізації прав і обов'язків клієнта в галузі митного регулювання;

– аргументовано, що ефективне правове регулювання діяльності адвоката у сфері митної справи залежить від узгодженості між нормативно-правовими актами різної галузевої належності у зв'язку з чим виокремлено напрями, спрямовані на вдосконалення статусу адвоката під час оскарження рішень, дій або бездіяльності митних органів та у справах про порушення митних правил;

удосконалено:

– визначення захисту як виду адвокатської діяльності у сфері митної справи, що полягає у забезпеченні особі, яка притягується до адміністративної відповідальності, можливості отримати кваліфіковану допомогу адвоката для реалізації свого права на захист в досудовому та судовому порядку;

– розуміння гарантій діяльності адвоката у сфері митної справи як встановлених в нормах національного та міжнародного законодавства засобів, способів та умов, за допомогою яких забезпечуються реалізація та захист повноважень адвоката в галузі митного регулювання;

набули подальшого розвитку:

– наукові позиції про комплексний характер та неоднорідність складових елементів митної справи, що зумовлено вирішенням різнопланових завдань, задоволенням різних інтересів і потреб держави, суспільства і людей, які іноді майже протилежні;

– погляди науковців щодо розмежування таких понять як «професійна правнича допомога» та «правнича допомога» за змістом та суб'єктами їх надання;

– наукові положення, що професійна правнича допомога у сфері митної справи являє собою діяльність адвоката, який використовуючи різні правові засоби і способи здійснює персоніфіковане професійне невласне і організоване

сприяння у вирішенні проблемної життєвої ситуації з метою задоволення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб;

– теоретичні підходи, що під час консультування як виду адвокатської діяльності відбуваються правовідносини між адвокатом та клієнтом і дії адвоката мають значення виключно у межах цих відносин, а результатом є отримання клієнтом обґрунтованої правової позиції адвоката щодо конкретної ситуації у сфері митної справи;

– наукові підходи щодо суперечливого законодавчого розуміння поняття «захисник» у справах про порушення митних правил.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що сформульовані у роботі висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– *науково-дослідній діяльності* – як підґрунтя для проведення подальших наукових досліджень правових засад діяльності адвоката у сфері митної справи;

– *правотворчій діяльності* – для вдосконалення законодавства України з питань митної справи та про адвокатуру та адвокатську діяльність»;

– *правозастосовній діяльності* – для покращення діяльності адвоката у сфері митної справи;

– *освітньому процесі* – під час розробки та викладанні навчальних дисциплін «Адвокатура України», «Адвокатська діяльність» та «Митне право».

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях. За результатами дослідження Єфіменко В.Д. опублікував 9 наукових праць, з них: 3 публікації у фахових виданнях України в яких опубліковані основні наукові результати дисертації, 6 публікації в яких засвідчується апробація матеріалів дисертації.

Список публікацій здобувача в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Єфіменко В.Д. Адвокат як суб'єкт надання професійної правничої допомоги у сфері митної справи. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 11 (39). С. 67-75. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-11\(39\)-67-75](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-11(39)-67-75).

2. Єфіменко В.Д. Професійне представництво адвоката у сфері митної справи. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 1 (31). С. 450-460. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-1\(31\)-450-460](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-1(31)-450-460).

3. Єфіменко В.Д. Адвокат як захисник у сфері митної справи. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 5 (15). С. 124-134. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-5\(15\)-124-134](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-5(15)-124-134).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Єфіменко В.Д. Представництво як визначальний вид правової допомоги адвоката. *Права людини: методологічний, гносеологічний та онтологічний аспекти*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 76-річчю проголошення Загальної декларації прав людини (м. Дніпро, 10 груд. 2024 р.) / уклад: к.ю.н., доц. І.А. Сердюк; М.П. Войтюк. Дніпро: Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. С. 166-169.

5. Єфіменко В.Д. Професійна правнича допомога адвоката у митній сфері. *Інноваційна екосистема для відбудови України: інтеграція науки, освіти та бізнесу*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (3 жовтня 2025 р., м. Київ). К.: КНУТД, 2025. С. 355-356.

6. Єфіменко В.Д. Професійна правнича допомога адвоката у митній сфері, її форми. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики у воєнний період*: Міжнародна науково-практична конференція. Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, 10 жовтня 2025 р. Львів – Торунь: Liha-Pres, 2025. С. 45-48.

7. Єфіменко В.Д. Адвокат як захисник у сфері митної справи: актуальність позасудового врегулювання спорів. *Актуальні проблеми прав людини: від універсальних стандартів до національної практики*: Міжнародна науково-практична конференція. Київський університет права Національної академії наук України, 11 грудня 2025 р. Львів – Торунь: Liha-Pres, 2025. С. 53-56.

8. Єфіменко В.Д. Забезпечення дотримання митного законодавства як функціональна роль адвоката у сфері митної справи. *Права людини та верховенство права в умовах суспільних трансформацій: виклики та*

перспективи: зб. матеріалів наук. практ. конф., м. Харків, 17 груд. 2025 р. / редкол.: С.Г. Серьогіна, Ю.Л. Бошицький, В.П. Пилипенко, С.Л. Чуніхіна, Л.Р. Наливайко та ін. Харків, Право, 2025. С. 28-31.

9. Єфіменко В.Д. Професійна правнича допомога адвоката у митній сфері у справах про адміністративні правопорушення *Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики*: матеріали XVIII міжнародної науково-практичної конференції, м. Миколаїв, 24 грудня 2025 р. Львів – Торунь: Liha-Pres, 2025. С. 261-262.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації оприлюднено на таких міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Права людини: методологічний, гносеологічний та онтологічний аспекти» (м. Дніпро, 10 грудня 2024 р.); «Інноваційна екосистема для відбудови України: інтеграція науки, освіти та бізнесу» (м. Київ, 03 жовтня 2025 р.); «Актуальні проблеми юридичної науки та практики у воєнний період» (м. Львів – Торунь, 10 жовтня 2025 р.); «Актуальні проблеми прав людини: від універсальних стандартів до національної практики» (Львів – Торунь, 11 грудня 2025 р.); «Права людини та верховенство права в умовах суспільних трансформацій: виклики та перспективи» (м. Харків, 17 грудня 2025 р.); «Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики» (м. Миколаїв, 24 грудня 2025 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною завершеною науковою працею. Основні положення, що характеризують наукову новизну дослідження, теоретичне і практичне значення його результатів, розроблені дисертантом особисто.

Відсутність порушення академічної доброчесності. За результатами аналізу представлених Єфіменко В.Д. матеріалів не встановлено фактів порушень академічної доброчесності. Дисертант дотримувався академічної доброчесності та норм законодавства про авторське право, будь-яких порушень, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Відмічаючи високий рівень дисертаційного дослідження Єфіменка В.Д., слід зосередити увагу на окремих дискусійних проблемах.

1. Так, розділ перший і підрозділ 1.1. дисертаційного дослідження, на нашу думку, сформульовано ширше ніж тема дослідження. Пропонуємо розділ сформулювати так: «ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА У СФЕРІ МИТНОЇ СПРАВИ», а підрозділ 1.1. «Митна справа як сфера правничої адвокатської діяльності» (с. 14).

2. Автор пропонує унормувати у законодавстві України з питань митної справи права адвоката-представника під час оскарження рішень, дій або бездіяльності митних органів в досудовому порядку у Главі 4 МК України, податкових повідомлень – рішень митних органів та участі у справах про порушення митних правил (с. 159). На нашу думку, автор міг би сформулювати такі права адвоката-представника і подати їх до Верховної Ради України для вирішення питання про внесення змін до гл. 4 МК України та розмістити їх текст у додатках дисертаційного дослідження (с. 178).

3. На думку автора, не зрозумілим є те, що МК України передбачає можливість адвокату надавати правничу допомогу особі, яка притягується до адміністративної відповідальності, в якості представника, а свідку в якості захисника. У зв'язку з цим правовий статус адвоката як захисника у сфері митної справи потребує вдосконалення шляхом внесення відповідних змін до МК України (с. 154). Було б не зайвим, запропонувати відповідні пропозиції до митних органів України для врахування їх при внесенні змін до МК України.

Такі пропозиції не впливають на високий рівень дослідження однак підсилили б його практичну цінність.

Загальні висновки та оцінка дисертації. Дисертація на тему: «Правові засади діяльності адвоката у сфері митної справи» є самостійною та завершеною науковою монографічною працею, має ціннісну наукову новизну та практичне значення.

Дисертацію виконано за спеціальністю 081 «Право». За змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями від 08 квітня 2025 року № 426), наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями від 31 травня 2019 року № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами й доповненнями від 03 травня 2024 року № 507). Єфіменко Віктор Дмитрович – автор дисертації на тему: «Правові засади діяльності адвоката у сфері митної справи» заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензентка:

кандидатка юридичних наук, доцентка,

доцентка кафедри приватного та публічного права

факультету економіки та управління Київського національного університету технологій та дизайну

Інна КОВАЛЕНКО

